

Ткач Інна Володимирівна,

*аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Одеського регіонального інституту державного управління
НАДУ при Президентіві України,
начальник відділу економічного розвитку, торгівлі, туризму
та державної реєстрації Первомайської райдержадміністрації
Миколаївської області*

ПРИНЦИПИ ПРОЗОРОСТІ ТА ВІДКРИТОСТІ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Розглянуто сучасні підходи вітчизняних та зарубіжних вчених до трактування понять «прозорість» та «відкритість». Охарактеризовано сутнісні характеристики принципів прозорості та відкритості в діяльності органів публічної влади. Визначено проблемні питання подальших наукових пошуків.

Аннотация. Стаття посвящена дослідженню принципів прозорості та відкритості як неотъемлемой составляющей публичного управления.

Цель публикации заключается в уточнении содержания принципов прозрачности и открытости, выявлении их существенных характеристик, и определении, каким образом соблюдение принципов влияет на взаимоотношения органов публичной власти и общества.

Доказано, что законодательное утверждение института транспарентности – это результат многолетнего развития тех стран, общественно-государственное устройство которых называют либерально-демократическим. Рассмотрены транспарентность на исторических этапах государства.

Установлено, что введение в научный оборот и повседневную жизнь термина «транспарентность» обусловлено концепцией «открытого общества», которое характеризуется свободой распространения и получения информации от органов публичной власти при наличии разумных, установленных законом ограничений.

Проведен анализ научных взглядов зарубежных и отечественных ученых, который показал, что в современной терминологии для характеристики внешней деятельности органов публичной власти и возможности осуществлять контроль за ними в подавляющем большинстве используется термин «транспарентность». Однако, наряду с этим определением ученые в Украине, так и за ее пределами используют «прозрачность» и «открытость».

Выделены особенности содержательных характеристик понятий «прозрачность», «открытость» и «транспарентность», которые являются определяющими в формировании категориального аппарата исследования.

Акцентируется внимание на определении терминов «прозрачность», «открытость», «транспарентность» современными словарями.

Определено, что главными задачами органов публичной власти является формирование, развитие и реализации принципов прозорості та відкритості.

Исследованы теоретические и практические аспекты принципов прозрачности и открытости в таких дисциплинах как государственное управление, административное право, экономика, политология, социология, право, на основании чего сделан вывод о междисциплинарном понимании этих принципов и формирования определенных особенностей исследования.

Выявлено, что органы публичной власти собственно декларируют принципы прозорості та відкритості в нормативно правовых актах, регулирующих их деятельность. Вместе с тем необходимо отметить, что ни один нормативно правовой акт не содержит четкого определения этих принципов. В большинстве случаев они используются без толкования, или отождествляются с принципами гласности и публичности.

Кроме этого, проведено сравнение достижений зарубежных и украинских ученых и обнаружено существование существенных различий в содержательном наполнении и понимании принципов открытости и прозорості. Это указывает на то, что приоритетной задачей отечественной доктрины является содержательный пересмотр принципов открытости и прозорості в соответствии с рекомендациями европейских научно-исследовательских программ, рекомендаций Совета Европы и законодательства

Ключевые слова: транспарентность, прозорість, відкритість, принципы, органы публичной власти.

Annotation. This article explores the principles of transparency and openness as an integral part of public administration.

We aim to clarify the core ideas of the principles of transparency and openness, identify their essential traits and determine the ways in which observing the principles affects the relations between public authorities and society.

During the conduction of our study we found out that the legislative approval of governmental transparency is the result of years of development in countries with liberal-democratic social and political systems. We also investigated the impact of transparency during the core historical stages of state development.

We found that the introduction of the term «transparency» in the scientific community and daily life is caused by the concept of «open society», which is characterized by the freedom of sharing and obtaining information from public authorities, provided that reasonable statutory restrictions are established.

We also analysed the ideas of foreign and Ukrainian scientists on the subject. Our analysis concluded that the term «transparency» is the most popular way of characterising the external activities of the public authorities and the possibility of holding them accountable in modern terminology. However, both Ukrainian and foreign scientists use such terms as «openness» and «transparence» as interchangeable with «transparency».

We classified the core traits of the concepts of «transparency», «openness», and «transparence» which was crucial in the process of developing the category system of this paper.

We highlighted the differences in dictionary definitions of the terms «transparency», «openness» and «transparence».

We determined that the main objectives of the public authorities is the formation, nourishment and realisation of the transparency and openness principles.

We explored the theory and practice of the principles of transparency and openness in such areas as public administration, administrative law, economics, political science, sociology, law, which allowed us to witness an interdisciplinary understanding of those principles and further develop of this paper.

We concluded that public authorities declare the principles of transparency and openness on their own in the self-regulating legislative acts. However, it should be noted that none of those contain a clear definition of these principles. In most cases they are used without explanation or are equated with the principles of publicity.

We have also compared the achievements of the Ukrainian and foreign scientists, which allowed us to reveal and explore the core differences in the understanding of the principles of transparency and openness. This indicates that the priority for Ukrainian scientists should lie in meaningful review of the principles of transparency and openness in accordance with the recommendations of the European research programs, the Council of Europe and general legislation.

Keywords: transparency, openness, transparence, principles, public authority.

Постановка проблеми. Дотримання принципів відкритості та прозорості у діяльності органів виконавчої влади країн ЄС є інструментами забезпечення верховенства закону, рівності європейських громадян перед законом, що надають їм можливість брати участь в управлінні на місцях. Про це свідчать відповідні акти первинного і вторинного європейського права та практична діяльність. Зокрема, у Білій книзі європейського управління надано переконливі докази того, що активний обмін інформацією між інституціями ЄС та державами-членами на основі всебічного використання принципів відкритості є запорукою зміцнення єдності країн Європейського Союзу [4].

Основним компонентом політики перебудови за часів М.С. Горбачова у другій половині 1980 років була «гласність», що означало зняття певних інформаційних бар'єрів у радянському суспільстві. Однак, на початок 1989 року поняття гласності перетворилось на «свободу слова». Починаючи з часів незалежності України в законодавчій базі вживались принципи «гласності та «публічності».

У сучасній вітчизняній літературі поряд з поняттями «гласність» та «публічність» вживається термін «транспарентність», що змістовно поєднав у собі як «прозорість», так і «відкритість».

На часі багаторічний досвід розбудови української державності засвідчує, що однією з організаційних гарантій формування партнерських відносин апарату публічної влади і населення є забезпечення прозорості та відкритості державного управління в Україні, відкритості управлінських процесів для населення.

Система державного управління, безперервно реформується, набуває якісно нових властивостей, самовідновлюючись, що відтворює/сприяє розвитку закладених у неї принципів. Разом з тим, сучасний стан державного управління характеризується низкою теоретичних і практичних суперечностей щодо формулювання та розвитку принципів державного управління.

Однак, на часі принципи відкритості та прозорості частково досліджені у вітчизняній науці, чинне українське законодавство характеризується недостатнім рівнем їх конкретизації, поверховістю врахування

відповідних принципів серед основних засад діяльності органів державного управління. Окрім цього, суттєвим недоліком законодавчої бази є неврахування європейської думки щодо розмежування понять відкритості й прозорості та наділення їх специфічним змістом у контексті концепції «належної адміністрації» [12].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні і практичні аспекти принципів прозорості та відкритості є предметом дослідження у таких науках як державне управління, філософія, політологія, економіка, соціологія, юриспруденція, що свідчить про міждисциплінарність їх розуміння та формує певні особливості дослідження.

Сучасні зарубіжні та вітчизняні науковці мають різні підходи до визначення зазначених понять. Зокрема, проблематика принципів прозорості та відкритості досить повно висвітлена у працях саме зарубіжних дослідників: Вівшанта та Кауфмана [21], К. Гуда [16], В. Карарго [21], Ф. Шоера [20]. Серед вітчизняних слід виділити Е. Афоніна [3], Н. Гудиму [5], В. Мельниченка [8], Надолішнього [10], Є. Тихомирову [14], О. Крет [7].

Для розмежування понять слід зазначити, що кожен із принципів є самостійним і потребує окремого закріплення в законодавстві. Так, принцип прозорості органів публічної влади полягає у забезпеченні доступу громадян до повної, достовірної та об'єктивної інформації, що знаходиться у володінні органів публічної влади, а принцип відкритості органів публічної влади ґрунтується на можливості громадян впливаючи на діяльність цих органів, разом формувати та реалізувати публічну політику.

Мета статті. На основі аналізу досліджень зарубіжних та вітчизняних науковців уточнити зміст принципів прозорості та відкритості, виявити їх сутнісні характеристики, та визначити, яким чином їх дотримання впливає на взаємовідносини органів публічної влади і суспільства.

Виклад основного матеріалу. Законодавче утвердження інституту транспарентності — результат багаторічного розвитку тих країн, суспільно-державний устрій яких називають ліберально-демократичним. На певних історичних етапах державотворення транспарентність існувала в різних формах. Так, наприклад, у Великобританії це було пов'язано з належною процедурою здійснення судочинства, а у європейських країнах XVIII століття з концепцією справедливого правосуддя.

Введення в науковий обіг та повсякденне життя терміну «транспарентність» обумовлено концепцією «відкритого суспільства», розробленою відомим англійським філософом К. Поппером. У своїй праці «Відкрите суспільство та його вороги» автор роз-

глядає «відкритість» суспільства як багатоаспектне явище, що характеризується свободою поширення та отримання інформації від органів публічної влади за наявності розумних, встановлених законом обмежень [11, с. 213].

На межі XIX–XX століть англо-американська соціальна наука сформувала категорійний апарат понять «transparency» та «openness», де «transparency» визначалось як прозорість діяльності суб'єкта державного управління, а термін «openness» — відкритість влади для участі в державному управлінні зі сторони членів суспільства [3, с. 7].

Термін «transparency» дослівно перекладається на українську мову як «прозорість». Поряд з прозорістю в науковій літературі, нормативно-правових актах та ділових документах вживається термін «відкритість». Водночас вказані терміни розглядаються як синоніми, що створює термінологічну невизначеність у розкритті сутності зазначених категорій.

Разом з тим, необхідно виокремити певні особливості змістовних характеристик понять «прозорість», «відкритість» та «транспарентність», що є визначальними у формуванні категоріального апарату даного дослідження.

Транспарентність як соціальний феномен характеризує вплив інформації та медіа на механізми соціальної організації, стан поінформованості (наявність повного, достатнього та достовірного знання) щодо того чи іншого виду діяльності (її об'єктів чи результатів).

На думку Дж.Я. Шпігельмана, транспарентність виникає тоді, коли будь-який вид державної діяльності здійснюється в умовах очевидної самодемонстрації [19, с. 147]. Відтак можна стверджувати, що головне значення транспарентності — «відкритість, відсутність секретності».

Однак, О. Крет вважає, що термін «транспарентність» дає можливість комплексно розглянути проблему і розмежувати низку термінів, близьких, але не тотожних йому. Аналізуючи термін «транспарентність», автор застосовує підхід, який дозволяє визначити транспарентність державної влади як відкритість, прозорість, гласність, публічність і підзвітність процесу формування, розвитку та функціонування органів державної влади різного рівня та процесу прийняття ними рішень [7].

Разом з тим, Є. Тихомирова аналізуючи поняття «транспарентність» акцентує увагу на тому, що воно поєднує в собі терміни прозорість та відкритість, які розглядаються, як [14, с. 40]:

- фактор демократичного розвитку;
- інструмент забезпечення підконтрольності влади;
- засіб підвищення активності громадян, їхньої свідомості і політичної культури;

- результат розвитку комунікацій між різними учасниками демократичного процесу;
- форму реалізації права громадян на повну й об'єктивну інформацію.

Еволюція наукових поглядів зарубіжних та вітчизняних дослідників свідчить, що в сучасній термінології для характеристики зовнішньої діяльності органів публічної влади та можливості здійснювати контроль за ними у переважній більшості вживається термін «транспарентність». Однак, поряд з цим визначенням науковці як в Україні, так і поза її межами використовують визначення «прозорість» та «відкритість».

Для чіткого підходу та визначення понять прозорості та відкритості слід здійснити етимологічний аналіз цих слів. Так, термін «відкритий» пояснюється як незакритий, необмежений, неприхований [18], або ж доступний кожному у будь-який час всюди: чутливість до нових ідей та вимог, готовність оперативно реагувати [6, с. 91].

Вівшант та Кауфман пояснюють прозорість як «збільшення потоку своєчасної та достовірної економічної, соціальної та політичної інформації, що доступна для всіх зацікавлених сторін». Така перспектива гарантує не тільки доступність інформації, а й її надійність для ряду потенційних агентів [22].

Варто погодитися з думкою Ф. Шоера, який називає прозорість властивістю, що полегшує отримання інформації. Так, наприклад, прозорість можна визначити як заборону органам влади приховувати певну інформацію або ж як вимогу формулювати цю інформацію максимально доступно. Разом з тим, необхідно осмислювати прозорість як властивість, рівень якої може змінюватися. Це відбувається на основі двох характеристик: прозорості самої інформації (документи, з яких видалена певна інформація на основі міркувань щодо національної безпеки не є повністю прозорими, але і не є прихованими) та доступу до неї (певна інформація є, наприклад, у журналістів, але не у всього населення).

Зокрема, Ф. Шоер аналізує прозорість у чотирьох її «формах»: як регулятивний захід, як засіб підзвітності влади, як засіб покращення ефективності та прозорість як теорію пізнання. Як регулятивний засіб прозорість є формою контролю (відкритість інформації вимагає від тих, хто надає цю інформацію слідувати нормам та регуляціям). Також необхідно зазначити, що прозорість як засіб підзвітності влади не є абсолютно позитивним явищем, адже громадськість не завжди приймає кращі рішення, ніж органи публічної влади. В свою чергу вільний обіг інформації не завжди приводить до позитивних наслідків або ж взагалі до наслідків [20].

В цілому думку вченого поділяє і К. Гуд, який стверджує, що прозорість є багатозначним поняттям,

яке часто поєднують з відповідальністю або навіть корупцією, неупередженістю та законністю. Дефініція відкритості вказує на те, що поведінка органів публічної влади повинна бути передбачуваною, сама влада здійснювати свої функції не довільно, а відповідно до опублікованих правил. Зокрема, науковець визначає тенденцію до концептуального поєднання прозорості з нормативними стандартами, такі як верховенство закону, підзвітність, участь громадськості та дорадча демократія [17].

Прозорість це відкритість рішень і дій. Іншими словами, це означає вільний потік інформації про рішення та дії від джерела до одержувача. Прозорість державного сектору це потоки інформації про рішення та дії, які приймаються державними службовцями, політиками, судьями до різних груп, які будуть прагнути залучити їх до відповідальності.

Словник Макмілана пояснює термін «прозорий» як простий, ясний, легко зрозумілий, а термін «відкритий» як чесний спосіб говорити і при цьому намагатись нічого не приховувати» [13].

В енциклопедичному словнику з державного управління, відкритість влади — прозорість, тобто перебування під публічним контролем: доступність кожному у будь-який час всюди: чутливість до нових ідей та вимог, готовність оперативно реагувати. Відкритість влади визначається трьома основними чинниками [6]:

- якість чинного нормативно-правового забезпечення, згідно з яким функціонує державний апарат;
- існування дієвих і конкретних механізмів і процедур реалізації прав доступу громадян до інформації про діяльність державної влади;
- існуючий у суспільстві, і зокрема в державному апараті, рівень політичної культури.

Відкритість влади є двостороннім процесом. З одного боку, її запорукою є існування суспільного запиту на отримання об'єктивної та вичерпної інформації про діяльність владних органів, активна позиція громадянського суспільства щодо державної влади. З другого — рівень відкритості визначається реальною діяльністю конкретних органів державної влади з метою якомога кращого інформування громадськості про свою роботу, одним з чинників чого є бажання влади легітимізувати себе [14, с. 91].

Прозорість є одним із засобів формування суспільного значення охопленого суспільства у боротьбі з корупцією. Прозорість — це відкритий уряд та організація, а також це комплексний інструмент ефективного управління [4]. Прозорість та відкритість регулюється також внутрішніми нормативними документами, посібниками, які в такий самий простий спосіб роз'яснюють, як отримати доступ до тієї чи іншої інформації.

Разом з тим, головними завданнями органів публічної влади є формування, розвиток та реалізації принципів прозорості та відкритості. Відразу зазначимо, що принцип в науковій літературі пояснюється як специфічне поняття, в якому міститься не стільки сама закономірність, відносини, взаємозв'язки, скільки знання про них [2, с. 265].

Визначення понять принципів відкритості і прозорості державного управління як процесу взаємодії держави і суспільства розглядаються різними науками, підходи до яких систематизовані у таблиці 1

Вважається, що давні традиції в площині законодавчої бази щодо доступу до публічної інформації має Фінляндія, адже в 1766 році країна застосувала шведський Закон «Про доступ до публічної інформації». З 1951 р. в країні діяв Закон «Про доступ до офіційних документів», а вже з 1999 — Закон «Про відкритість діяльності уряду», згідно з яким адміністрація відкрита для зовнішнього спостереження, а прозорість означає, що при цьому спостереженні діяльність посадовців публічної влади видна наскрізь. Першою країною, яка закріпила у своєму праві даний конституційний принцип стала Швеція.

Так, Ж. Зіллер стверджує, що принцип відкритості у Шведській правовій системі права включає до свого змісту дві складові: доступ до інформації та право державних службовців проводити обмін інформацією із журналістами в процесі підготовки або під час прийняття рішення [16, с. 488]. В розумінні вченого існує два компоненти принципу відкритості. Перший включає право доступу громадян до офіційних документів публічної адміністрації (саме цю складову принципу

здебільшого визначають як принцип прозорості в контексті діяльності публічної адміністрації). Друга складова охоплює різні форми взаємодії органів публічної адміністрації з приватними особами в процесі прийняття рішення.

Європейські дослідники переважно розглядають принципи відкритості та прозорості в рамках концепції «належного урядування». Звідси слідує, що розкриття їх змісту в такому контексті має дещо розширений підхід. Таку позицію розділяє і П. Надолішній, який відносить принципи прозорості та відкритості, як базові засади управління сталим регіональним розвитком, до основних принципів демократичного урядування [10].

Основою дослідження В. Карагорго є аналіз принципу прозорості на рівні взаємодії суб'єктів Європейського Союзу, а саме між ЄС та державами-членами. В процесі цього аналізу автор розглядає як чинники взаємодії, так і особливості європейських законів, які стосуються принципу прозорості [21].

Суб'єктивне право, гарантоване необмеженому колу осіб, та кореспондуючий обов'язок органів влади проводити свою діяльність відповідно до закріплених та опублікованих правил поведінки М. Хант розглядає як принцип відкритості. Мова йде про закріплення в нормах матеріального права способів і принципів діяльності органів публічної влади, а також гарантії належного доступу громадян до цієї інформації.

Зокрема, Н. Гудима розмежовує поняття відкритості та прозорості як певні принципи функціонування органів державного управління. Вона акцентує увагу на тому, що принцип відкритості державної влади

Таблиця 1

Наукові підходи щодо визначення понять принципів відкритості і прозорості

Право	⇒	Відкриття доступу до служби в органах публічної влади та можливість громадян отримувати повну та достовірну інформацію від цих органів.
Економіка	⇒	Функціонування компанії завдяки її зв'язкам із зацікавленими особами
Політологія	⇒	Здійснення громадського контролю в обов'язковому поєднанні з можливістю громадян легально впливати на органи публічної влади, інститути, процедури, пов'язані з прийняттям рішення
Соціологія	⇒	Вплив інформації та засобів масової інформації на механізми соціальної організації. Можливість вичерпного представлення суспільних структур та індивідів у загальному інформаційному полі і передбачає насамперед доступність, швидкість та високу ступінь структурованості інформації, зручність її перетворення в різні, легкі для сприйняття формати, і наявність постійного зворотного зв'язку.
Адміністративне право	⇒	Можливість будь-якій особі, на яку вплинула адміністративна дія, дізнатися підстави для вчинення цієї дії. Це важливий елемент відносин між громадянином і державою в демократичному суспільстві.
Державне управління	⇒	Можливість людини одержувати інформацію не тільки відносно себе самої (якщо така інформація є в певних організаціях чи установах), й щодо соціальних, політичних, державних і регіональних питань відносно необмеженого доступу до всіх видів інформації, документів, діяльності і мотивів.

можна визначити як її обов'язок забезпечувати можливість вільного доступу громадян до здійснення управління державними справами. Принцип прозорості полягає у встановленні органами державного управління умов, що забезпечують залучення громадян та інших об'єктів управління до прийняття управлінських рішень за рахунок створення й гарантування високого рівня їх обізнаності [5, с. 6]. Очевидним у такому розмежуванні є те, що принципи відкритості та прозорості за змістовним і функціональним навантаженням чітко відрізняються, що зумовлює різний обсяг зобов'язань органів державного управління перед громадянами.

Так, Т. Андрійчук вважає, що принцип прозорості в контексті комунікації органів публічної влади з громадськістю полягає у тому, що населення повинно розуміти усі аспекти діяльності органів публічної влади [1]. Однак, така діяльність не завжди зрозуміла громадянськості. Закритість влади, особливо при прийнятті важливих публічних рішень може призвести до стримування (уповільнення) демократичного розвитку.

Слід звернути увагу на дослідження В. Мельниченка, який вбачає основну відмінність принципів прозорості та відкритості у тому, що прозорість державної політики характеризується пасивністю споглядання інформації громадянами та їхніми об'єднаннями, а відкритість передбачає можливість активних дій цих суб'єктів щодо політики [8, с. 49]. Цю позицію розділяє і Н. Гудима, яка зазначає, що під відкритістю варто розуміти забезпечення органами влади можливості вільного доступу громадян до здійснення управління державними справами шляхом прийняття або впливу на прийняття управлінських рішень [5, с. 79]. При цьому принципи прозорості і відкритості мають бути взаємно узгодженими, оскільки без прозорості як належної обізнаності громадян та їхніх колективів з обумовленістю та змістом діяльності органів державної влади неможливий свідомий та результативний вплив громадськості на цю діяльність [9].

В свою чергу Б. Шевчук вважає, що принципи прозорості та відкритості є рівнозначними. Вказані принципи є інструментом забезпечення верховенства права та захисту інтересів суспільства та окремих осіб, передбачає відкритість публічного управління для зовнішніх перевірок з будь-яких питань [15].

На часі органи публічної влади власне декларують принципи прозорості та відкритості в нормативно-правових актах, що регулюють їх діяльність. Разом з тим, необхідно зазначити, що жоден нормативно-правовий акт не містить чіткого визначення цих принципів. В більшості випадків вони вживаються без тлумачення, або ототожнюються з принципами гласності та публічності.

Водночас, аналізуючи спроби тлумачення принципу прозорості, можна виокремити певні ключові слова, що викристалізують їх зміст: поінформованість (інформація), обізнаність, зрозумілість. Використання перших двох слів переконує в тісному зв'язку принципу прозорості з інформуванням органом державної влади населення.

Під принципом прозорості варто розуміти не лише процес інформування, а що значно важливіше процес перетворення інформації про діяльність органів публічної влади на зрозумілу і легку для сприйняття. Тобто прозорість як принцип комунікації органів публічної влади з населенням, думається, має передбачати забезпечення поінформованості населення про діяльність органів публічної влади та формування розуміння цієї діяльності.

Висновок. Таким чином, достатньо повним є підхід науковців, які розглядають транспарентність як засадниче поняття, що в тісному взаємозв'язку поєднує категорії прозорості та відкритості, які визначають форми та способи функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування у демократичній державі.

Проведений аналіз показав, що терміни «прозорість» та «відкритість», не можна протиставляти одне одному: неможливо забезпечити повну відкритість органів публічної влади без достатньої обізнаності громадян щодо змісту діяльності суб'єктів управління. Разом з тим, не можна і ототожнювати ці поняття, необхідно розмежувати їх:

– «прозорість» — властивість державного управління, що визначається мірою обізнаності громадян стосовно сутнісних проявів матеріальної і процесуальної сторони діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування; зрозумілості широкій громадськості їх (органів) обумовленості, змісту і сенсу; виявляється у тому, що окремі громадяни та їх колективи, на які поширюється, або яких так чи інакше стосується рішення або дії органу публічної влади мають бути щонайповніше обізнані про них і те, яким чином вони (рішення або дії) будуть здійснені;

– «відкритість» — властивість державного управління, що визначається мірою безпосередньої участі громадян у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування; виявляється у забезпеченні активного і реального впливу громадян та їх колективів на зміст публічно-управлінської діяльності через постановку вимог перед органами публічної влади щодо прийняття певних рішень, здійснення дій або утримання від них.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що зміст принципів прозорості та відкритості еволюціонував від широкої концепції відкритості до

вузького підходу їх тлумачення в контексті діяльності публічної адміністрації. При цьому співвідношення відповідних понять та обсяг їх тлумачення може змінюватися залежно від сфери застосування та рівня нормативно-правового закріплення.

Окрім цього, проведені порівняння здобутків зарубіжних та українських вчених свідчать про існування істотних розбіжностей у розумінні змісту принципів відкритості та прозорості. Це вказує на те, що пріоритетним завданням вітчизняної доктрини є змістовний перегляд принципів відкритості та прозорості відповідно до рекомендацій європейських науково-дослід-

них програм, рекомендацій Ради Європи та законодавства ЄС. Вказані принципи закріплені нормами Європейського права, в яких визначено ключові методи й засоби впровадження цих принципів в діяльності органів публічної влади та сформульовано напрями проведення контролю з боку громадськості на предмет прозорості та відкритості.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі полягають у дослідженні конкретних механізмів реалізації та інструментів забезпечення реалізації принципів прозорості та відкритості в діяльності органів публічної влади.

Список використаних джерел

1. Андрійчук Т. Принцип прозорості комунікації органів державної влади з населенням: понятійно-концептуальне бачення / Т. Андрійчук // Вісник книжкової палати [Електронний ресурс]. — 2009. — № 4. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkr/2009_4/st11.pdf. — Заголовок з екрану.
2. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления: курс лекций / Атаманчук Г.В. // изд. 4-е, стер. — М.: Омега-Л, 2006. — 584 с.
3. Афонін Е. А. Транспарентність влади в контексті європейської інтеграції України: конспект лекцій до короткотермінового семінару в системі підвищення кваліфікації кадрів / Афонін Е. А., Сушій О. В. — К.: Вид-во НАДУ, 2010. — 48 с. // [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/transparentnist.pdf>. — Заголовок з екрану
4. Біла книга. Європейське врядування / Комісія Європейських співтовариств, СОМ (2001) 428. — Брюссель, 2001. — 40 с.
5. Гудима Н. В. Принципи відкритості і прозорості в діяльності органів державного управління України / автореф. дис. канд. наук держ. упр.: спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Гудима Н. В. // Інститут законодавства Верховної Ради України — Київ, 2008. — 20 с.
6. Енциклопедичний словник з державного управління / Сурмін Ю. П., Бакуменко В. Д., Михненко А. М., Ковбасюк Ю. В., — К.: НАДУ, 2010. — 820 с.
7. Крет О. В. Інституціоналізація транспарентності державної влади: автореф. Дис. на здобуття наук. ступеня к. політ. н.: нац. спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / О. В. Крет. — Чернівці: Чернівецький національний університет Імені Юрія Федьковича, 2010. — 20 с.
8. Мельниченко В. І. Прозорість і відкритість державного управління як чинники його стабілізації / В. І. Мельниченко // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, 2003. — № 4 — С. 48–55.
9. Мельниченко В. І. Прозорість і відкритість публічного управління як об'єкт законодавчого регулювання — 2007 — № 1 — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej5/txts/07mviozr.htm> — Назва з екрану.
10. Надолішній П. Управління сталим розвитком на засадах демократичного врядування: світоглядний і політико-правовий аспекти / Петро Надолішній // Теоретичні та прикладні питання державотворення: електронне наукове видання: збірник наукових праць. — Вип. 8., 2011.
11. Поппер К. Р. Открытое общество и его враги: пер. с англ. / К. Р. Поппер. — М.: Феникс, 1992. — 448 с.
12. Рогоза Я. Е. Развитие принципов прозрачности та відкритості в Європейській правовій доктрині / Я. Рогоза // Адміністративне право і процес. — 2015. — Вип. 4. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://aplaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/4-14-2015/item/513-rozvitok-printsipiv-vidkritosti-ta-prozorosti-v-evropeyskiy-pravoviy-doktrini> — Назва з екрану.
13. Словник сучасної економіки Макміллана [Текст] / пер. з англ. О. Мороз, Т. Мороз; голов. ред. Д. В. Пірс. — К.: АртЕк, 2000. — 628 с.
14. Тихомирова Є. Б. Транспарентність і відкритість діяльності влади та шляхи їх забезпечення: наукові записки. Політологія / Тихомирова Є. Б. // К.: Видавничий дім «KM Academia», 2002. — С. 39–43.
15. Шевчук Б. М. Європейські принципи належного врядування та реформа системи органів публічної влади [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:1KWv8D9YpeYJ: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik9/fail/Shevchuk_B.pdf — Назва з екрану.

16. Bojan Bugarič. Openness and transparency in public administration: challenges for public law. (Wisconsin international law journal, Vol. 22, № 3 (Fall 2004), str. 483–521). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://hosted.law.wisc.edu/wordpress/wilj/files/2012/02/bugaric.pdf>. – Назва з екрану.
17. Hood Christopher. Transparency. In Encyclopedia of Democratic Thought, ed. P. B. Clarke and J. Foweraker. London: Routledge, 2001. P 863–868 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ru.bookzz.org/book/609673/2fc205>
18. Hoad T.F. The Concise Oxford dictionary of English etymology/ T.F. Hoad. – OUP General, Oxford University Press. – 1992. – 553.
19. Spiegelman J.J. The Principle of Open justice: A Comparative Perspective / J.J. Spiegelman // UNSW Law Journal, 2006. – Volume 29(2). – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fwww.unswlaw-journal.unsw.edu.au%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2F19_spiegelman_2006.pdf – Назва з екрану.
20. Transparency in Three Dimensions Frederick Schauer / 2011 U. Ill. L. Rev. p 1339–1358 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://illinoislawreview.org/wp-content/ilr-content/articles/2011/4/Schauer.pdf> – Назва з екрану.
21. Transparency Principle as an Evolving Principle of EU Law – Vasiliki Karageorgou – 2012. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.right2info.org/resources/publications/eu-karageorgou-vasiliki-transparency-principle-as-an-evolving-principle-of-eu-law> – Назва з екрану.
22. Towards Transparency in Finance and Governance (with T. Vishwanath) Policy Research Working Paper (draft), The World Bank: Washington D. C., September 1999. – 30 p. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=258978